

KS. BOGUSŁAW MIGUT

GŁÓWNE ZADANIA HOMILII W UJĘCIU TEOLOGII LITURGICZNEJ

THE MAIN TASKS OF THE HOMILY AS DEFINED BY THE LITURGICAL THEOLOGY

A b s t r a c t. The liturgical theology refers first to cosmic liturgy, accepting, however, as its starting point, the actual liturgical celebration. In this case it is the celebration of the Eucharist. A very important task of the liturgical theology is its function of evangelization. The liturgical theology perceives evangelization as reveling Christ-Liturgician of the cosmos, calling people to live with God and for God, and inviting people again to be liturgicians of the cosmos with Him and in Him. With such an approach, the task of the homily, as an integral part of the celebration, is a sacramental manifestation of Mystery of Christ, which was fulfilled as a spiritual sacrifice of the obedience to God the Father and of love towards the human kind. This sacrifice found its culmination in the bloody sacrifice on the cross, which was made once and for all. The first special task of the homily in the Holy Mass is the call for obedience to God, according to the example of Christ, and hence for making a spiritual sacrifice; in this way the homily makes the participants co-sacrificers, together with Christ. This is the fundamental condition of *participatio actuosa* in the Eucharist. Another specific task is to point to the need of a personal communion with Christ, which reaches its culmination in the Holy Communion, and is prolonged to the time after the celebration. The third most important task of the homily is to present the celebration – the cult of God, as the paradigm of the whole Christian life, so that it becomes a life for God.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Key words: homily, Holy Mass, Eucharist, liturgical theology, Mystery of Christ, spiritual sacrifice, liturgical celebration, paradigm of the Christian life.

Mówiąc o homilii w ujęciu teologii liturgicznej, należy zwrócić uwagę na specyfikę tego ujęcia. Specyfika ta zostanie ukazana w pierwszym punkcie niniejszego artykułu, którego celem jest wskazanie klucza hermeneutycz-

Ks. dr hab. BOGUSŁAW MIGUT, prof. KUL – kierownik Katedry Duchowości Liturgicznej w Instytucie Liturgiki i Homiletyki na Wydziale Teologii KUL; adres do korespondencji – e-mail: bmigut@kul.pl

nego teologii liturgicznej, która nie koncentruje się na opisie samej celebracji liturgicznej, lecz na jej odniesieniu do misterium Chrystusa i życia chrześcijańskiego. Teologia liturgiczna czyni z celebracji paradygmat dla życia chrześcijańskiego. Artykuł koncentruje się na zagadnieniu miejsca i funkcji homilii w celebracji Eucharystii. Homilia jest integralną częścią celebracji. Podobnie jak celebracja odwołuje się ona do Misterium Chrystusa oraz życia chrześcijańskiego.

1. TEOLOGIA LITURGICZNA SŁUŻBĄ EWANGELIZACJI

Właściwe pojęcie teologii liturgicznej stworzył prawosławny teolog Aleksandr Schmemmann oraz liturgista katolicki Aidan Kavanagh OSB. Obecnie rozwijają je głównie Bob Taft SJ i David G. Fagerberg. Teologia liturgiczna jest w ich ujęciu syntezę teologii. Według tych teologów pojęcie „teologii liturgicznej” odwołuje się do „pojęcia liturgii kosmicznej”, zwanej tu *leiturią*, której sakramentalnym wyrazem jest celebracja liturgiczna. *Leituria* według Davida Fagerberga jest „*perichoresis* Trójcy Świętej, kenotycznie udzielającej się w celu pobudzenia naszego synergetycznego wyjścia ku przeobstwieniu”¹. Wzajemne udzielanie się miłości między Osobami Trójcy Świętej wychodzi na zewnątrz. Staje się ono kenozą Osób Boskich. Syn i Duch Święty w pokorze i uniżeniu przychodzą do nas, aby wypełnić wolę Ojca w odniesieniu do całego stworzenia. Wolą zaś Ojca jest zaproszenie nas ludzi do wejścia i uczestnictwa w samym życiu Boga. Przy tym z naszej strony wejście to musi być całkowicie wolne, musi się dokonać przy naszej zaangażowanej współpracy, która stanowi fundament teologii liturgicznej, wychodzącej poza ramy teologicznego opisu celebracji.

Teologia liturgiczna pojmuje celebrację liturgiczną jako spełnianie kapłańskiej funkcji przez Jezusa Chrystusa, który uświęca mocą Ducha Świętego poszczególnych uczestników zgromadzenia liturgicznego, czyniąc ich uczestnikami kultu Boga Ojca. Celebracja uzdolnia więc i czyni wszystkich jej uczestników czcicielami Boga w Duchu i w Prawdzie. Jest ona sakramentalnym umocnieniem kultycznego wymiaru życia chrześcijańskiego. Można ją również określić mianem „sakramentalnej koncentracji kultu i adoracji Boga”. W konsekwencji oznacza to, że celebracja liturgiczna, nawiązując do

¹ Por. D. Fagerberg. *Liturgical Theology as Point of Synthesis*. „Roczniki Liturgiczno-Homiletyczne” 2 (58): 2011 s. 37-38.

zbawczego misterium Chrystusa, jest jego aktualizacją, a nawiązując do życia chrześcijańskiego – jest jego paradygmatem. Celebracja jest modelem życia chrześcijańskiego i ukazuje jego właściwy kierunek. Dlatego Kavanaugh stwierdził, że liturgia jest tworzeniem świata takiego, jakim w zamiarze miał on być. W tym znaczeniu celebracja odzwierciedla i uobecnia całe życie Jezusa Chrystusa jako w pełni poddane Ojcu Niebieskiemu. Całe ziemskie życie Jezusa jest źródłem i paradygmatem celebracji liturgicznej, a ta staje się źródłem i wzorcem życia w Chrystusie.

Teologia liturgiczna, choć wychodzi z celebracji liturgicznej, to na niej się wyłącznie nie koncentruje. Odwołując się do zbawczego misterium Chrystusa, skupia się ona przede wszystkim na kultycznym wymiarze życia chrześcijańskiego, odnosząc go do celebracji jako jego paradygmatu. Dzięki takiemu ujęciu mamy kilka dziedzin teologii liturgicznej. Najpierw można mówić o kosmologii czy soteriologii liturgicznej. Ukazują one, że nie idziemy na Eucharystię, by uciec od świata, ale idziemy po to, by w odpowiedni sposób stanąć w obecności Boga Ojca i ponownie wziąć udział w pojednaniu z Nim za sprawą Najwyższego Kapłana, który przeniknął niebiosa i zesłał Ducha Świętego dla uczynienia z nas dzieci Bożych.

Antropologia liturgiczna ukazuje, że poprzez uczestnictwo człowieka w liturgii kosmicznej materia zostaje uduchowiona i ukierunkowana ku jej właściwemu przeznaczeniu, człowiek włącza się do anielskich chórów, wyśpiewujących chwałę Boga, czyli znajduje w tym właściwym miejscu, w którym w zamiarze Stwórcy winni byli się znaleźć synowie Adama i Ewy. Istnieje też liturgiczne pojmowanie grzechu, przy którym wskazuje się, że powołaniem ludzi jest bycie kapłanami kosmosu, upadek-grzech zaś jest utratą tego liturgicznego powołania.

Chrystologia liturgiczna to koncentracja na drugim Adamie, nowym Adamie, ostatnim Adamie, który przyszedł do ludzi i sam wziął na siebie liturgiczne – kapłańskie – zadanie człowieka, zapraszając ponownie ludzi do bycia liturgami kosmosu z Nim i w Nim. Z tego wyrasta eklezjologia liturgiczna, która ukazuje, że dziełem Chrystusa jest uwielbienie Boga i uświęcenie rodzaju ludzkiego, a wszyscy ochrzczeni są Jego liturgicznymi pomocnikami, współpracującymi z Nim w Jego *leitourgia* dla dobra świata².

W tym duchu wypowiada się św. Paweł w Liście do Rzymian, gdy stwierdza: „jestem z urzędu sługą (*leitourgos* [*leitourgos*]) Chrystusa Jezusa

² Por. B. Migut. *Teologia liturgiczna. Próba systematyzacji*. W: *Teologia liturgiczna. W poszukiwaniu syntezy teologii*. Red. B. Migut. Lublin: Wydawnictwo KUL 2013 s. 26.

wobec pogan, sprawującym świętą czynność głoszenia Ewangelii Bożej po to, by poganie stali się ofiarą miłą Bogu, uświęconą Duchem Świętym” (Rz 15, 16). Za Ratzingerem słowa te można interpretować na dwóch płaszczyznach: najpierw w relacji do zaangażowania społecznego jako takiego, a następnie w odniesieniu do kultu starotestamentalnego. W odniesieniu do głoszenia Ewangelii na płaszczyźnie działalności społecznej wyraźnie trzeba stwierdzić, że nie jest ono dla Pawła religijną czy filozoficzną propagandą ani też jakąś misją społeczną bądź osobistą czynnością charyzmatyczną. Odnosząc zaś głoszenie Ewangelii do kultu starotestamentalnego, jawi się ono jako ofiarnicza czynność kapłańska, będąca koniecznym dopełnieniem świątynnej liturgii ofiar. Głoszenie Ewangelii jest posługiwaniem w wymiarze eschatologicznym. Paweł postrzega siebie jako „kapłana sprawującego ofiarę eschatologicznego kosmosu”, gdyż swym głoszeniem Ewangelii sprawuje kult Boga i jednoczy się z Bogiem, a w Bogu z ludźmi³. Także męczeństwo i codzienne życie wierzących postrzega Paweł jako kult – liturgię sprawowaną przez Chrystusa wraz z Jego ludem dla uwielbienia Boga (por. Flp 2, 17; 2 Tm 4, 6 i Rz 12, 1)⁴. Liturgia ta jest zarazem najbardziej autentyczną i skuteczną ewangelizacją.

Teologia liturgiczna postrzega więc ewangelizację jako objawianie Chrystusa-Liturga kosmosu, wzywającego ludzi do życia z Bogiem i dla Boga oraz – jak to zostało stwierdzone powyżej – zapraszającego ponownie ludzi do bycia liturgami kosmosu z Nim i w Nim. Taka ewangelizacja nie wyklucza żadnego człowieka. Odnosi się ona do osób objętych zwyczajnym duszpasterstwem Kościoła, „które powinno być w większym stopniu ożywiane ogniem Ducha, aby rozpałiło serca wierzących, którzy regularnie uczestniczą w życiu wspólnoty i gromadzą się w dniu Pańskim, by karmić się Słowem Bożym i Chlebem życia wiecznego”, ale też do „osób ochrzczonych, które jednakże nie żyją zgodnie z wymogami chrztu świętego”⁵. Obejmuje ona również ludzi spoza Kościoła, czyli tych, którzy nie znają Jezusa Chrystusa lub na zawsze Go odrzucali. „Wielu z nich, ogarniętych tęsknotą za obliczem Boga, szuka Go w skrytości, również w krajach o starej tradycji chrześcijańskiej. Wszyscy mają prawo przyjąć Ewangelię. Chrześcijanie mają obowiązek jej głoszenia, nie wykluczając nikogo, nie jak ktoś, kto na-

³ Por. J. Ratzinger. *Eucharystia i misja*. W: *Kościół pielgrzymująca wspólnota wiary*. Kraków: Wydawnictwo „M” 2005 s. 107-108.

⁴ Por. Tamże s. 100

⁵ Benedykt XVI. *Homilia podczas Mszy św. na zakończenie XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów* (28 października 2012). AAS 104:2012 s. 890.

rzuca nowy obowiązek, ale jak ktoś, kto dzieli się radością, ukazuje piękny horyzont, ofiaruje upragnioną ucztę. Kościół rozszerza się nie przez prozelityzm, ale przez przyciąganie”⁶. Przyciąganie to wypływa z uczestnictwa osoby czy osób przyciągających w liturgii życia, która wyżej została słusznie nazwana liturgia kosmiczną.

2. TEOLOGIA LITURGICZNA CZYNI Z HOMILII NARZĘDZIE AKTUALIZACJI MISTERIUM CHRYSYDUSA JAKO CAŁKOWITEGO POSŁUSZEŃSTWA OJCU NIEBIESKIEMU

Teologia liturgiczna podkreśla prawdę, że celebrazem liturgii jest najpierw i przede wszystkim Jezus Chrystus. To On stał się kapłanem na wieki i zasiada po prawicy Boga, gdzie wniósł naszą ludzką naturę. Celebrazja liturgiczna, sprawowana przez Chrystusa, jest aktualizacją Jego zbawczego misterium od wcielenia po misterium paschalne. Całą moc anamnetyczną celebrazja zawdzięcza Duchowi Świętemu. To On sprawia obecność wydarzeń zbawczych i umożliwia nasze w nich uczestnictwo.

Treścią i sensem misterium Chrystusa jest to, że stał się On dla nas źródłem wody życia. Dzieje się tak dlatego, że wcielenie się Boga w ludzką naturę dotknęło najgłębszego problemu człowieka, jego śmierci. Bóg stał się człowiekiem, aby wejść w ludzką śmierć. Dokonało się to przez misterium krzyża. Św. Paweł wyraźnie stwierdza: „Skoro bowiem świat przez mądrość nie poznał Boga w mądrości Bożej, spodobało się Bogu przez głupstwo głoszenia słowa zbawić wierzących. Tak więc, gdy Żydzi żądają znaków, a Grecy szukają mądrości, my głosimy Chrystusa ukrzyżowanego, który jest zgorszeniem dla Żydów, a głupstwem dla pogan, dla tych zaś, którzy są powołani, tak spośród Żydów, jak i spośród Greków, Chrystusem, mocą Bożą i mądrością Bożą. To bowiem, co jest głupstwem u Boga, przewyższa mądrością ludzi, a co jest słabe u Boga, przewyższa mocą ludzi” (1 Kor 1, 21-25). Jezus, stając się człowiekiem, wchodzi w naszą śmierć. Jak wyraża to Jean Corbon: „Sam Jezus jest wydarzeniem Boga dla człowieka, ponieważ rozpoczyna bycie Boga z człowiekiem. Nie głosząc nam, od niechcenia, cudownej Ewangelii, ale pijąc kielich naszej śmierci. Nie czyniąc nam dobrze, koniuszkami palców, aby zrobić z nas ludzi jeszcze bardziej nieodpowiedzialnych, ale dobrowolnie ofiarując nam dzielenie swego niezniszczal-

⁶ Franciszek. Adhortacja apostołska *Evangelii gaudium* (24.11.2013) nr 14.

nego życia od zaraz, jeśli my również zgodzimy się wejść w Jego śmierć z miłości – jedyną, która niszczy naszą śmierć. Jezus, zwycięzca śmierci przez swą śmierć, dający nam swoje życie, to niepowtarzalne wydarzenie w dziejach. Jego krzyż i Jego zmartwychwstanie to nie dwa wydarzenia, ale dwa momenty tego samego misterium”⁷.

Misterium Chrystusa jako misterium wejścia w śmierć i zwycięstwa nad nią jest w Kościele nie tylko głoszone, ale też uobecnione w liturgii, a zwłaszcza w Eucharystii. Misterium Chrystusa w odniesieniu do liturgii oznacza ciągłą aktualizację Jego jedynej ofiary, złożonej na krzyżu. Byłoby jednak poważnym zawężeniem ofiary Chrystusa do samej śmierci na krzyżu, gdyby w tej ofierze Chrystusa widzieć wyłącznie krew przelaną, opuszczenie i ból. Ta ofiara Chrystusa zaczyna się, tak jak mówi autor Listu do Hebrajczyków, cytując słowa Ps 40, już w momencie poczęcia: „Ofiary ani daru nie chciałeś, aleś Mi utworzył ciało; całopalenia i ofiary za grzech nie podobały się Tobie. Wtedy rzekłem: Oto idę – w zwoju księgi napisano o Mnie – abym spełniał wolę Twoją, Boże” (Hbr 10, 4-7). Ofiara Chrystusa jest ofiarą zapoczątkowaną w kenozie Jego poczęcia, Jego wcielenia. Owa ofiara trwa przez całe Jego życie. Jest ofiarą każdej chwili Jego życia, o czym świadczy chociażby wypowiedź Jezusa w czwartym rozdziale Ewangelii według św. Jana, kiedy to po rozmowie z Samarytanką, po ukazaniu siebie jako wody żywej Jezus ukazuje, że prawdziwym Jego pokarmem jest wypełnić wolę Tego, który Go posłał: „Moim pokarmem jest wypełnić wolę Tego, który Mnie posłał, i wykonać Jego dzieło” (J 4, 34). Tak więc pokarmem, który spożywał codziennie, tym czym się karmił, tym czym żył, tym co nadawało sens każdej chwili Jego życia, było wypełnianie woli Ojca. Właściwe zrozumienie tych słów pozwala na odkrycie, że jest to Jego ofiara duchowa – ofiara posłuszeństwa i miłości Ojca.

Jezus uczynił całe swe życie ofiarą duchową, która swój punkt kulminacyjny osiąga w Ogrodzie Oliwnym. W tym miejscu, gdzie Jezus Chrystus przelewa pierwszą krew, ale jeszcze nie jest to krew krzyża. Jest to krew, której jak świadkami są drzewa, rosnące po dzień dzisiejszy w Ogrodzie Oliwnym. Drzewa oliwne były świadkami modlitwy spełniającej się duchowej ofiary Jezusa, podejmowanej w obliczu nieuchronności krzyża⁸. Jezus „upadł na kolana i modlił się tymi słowami: «Ojcze, jeśli chcesz, zabierz ode Mnie ten kielich! Jednak nie moja wola, lecz Twoja niech się stanie!» Wtedy

⁷ J. C o r b o n. *Liturgia - źródło wody życia*. Poznań: Wydawnictwo „W drodze” 2005 s. 44-45.

⁸ Por. J a n P a w e ł II. Encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (17.04.2003) nr 3 (dalej skrót: EdE).

ukazał Mu się anioł z nieba i umacniał Go. Pograżony w udęce jeszcze usilniej się modlił, a Jego pot był jak gęste krople krwi, sączące się na ziemię” (Łk 22, 41-44). Nie mówił kategorycznie „zabierz ode mnie kielich”, lecz nawet przeżywając lęk, wybiera wolę Ojca. Najpierw mówi: „jeśli chcesz”, a w końcu dodaje: „jednak nie moja wola, lecz Twoja niech się stanie!”. Trudno stwierdzić, jak długo trwał czas między błaganiem Ojca o zabranie kielicha a wyrażeniem posłuszeństwa Jego woli. Ten właśnie czas uznać należy za najważniejszy w składaniu ofiary duchowej. Tylko na ten moment prosił Jezus apostołów, aby z Nim byli i czuwali. Świadczy to o tym, jak bardzo w swojej decyzji czuł się słaby i po ludzku bezradny. Ten moment kulminacji ofiary duchowej jest *de facto* decyzją na krzyż, czyli na ofiarę krwawą, która w ten sposób spełni wszystkie ofiary w kulcie starotestamentalnym.

Ofiarę Chrystusa na krzyżu należy więc pojmować jako całość Jego życia, jako każdą chwilę dla Ojca i również jako ostateczną decyzję podjętą w Ogrodzie Oliwnym. Widzieć w niej należy to, co się działo w Jego sercu, a nie tylko Jego krew wylałą tak, jak przelewało się krew baranka paschalnego, czyli bez udziału rozumu i woli ofiarowanego zwierzęcia. W Jezusie Chrystusie łączy się ofiara i kapłan. Jest w Nim świadomość miłości Boga i braci, ale też świadomość składania ofiary. To do takiej ofiary, do tak rozumianego misterium Chrystusa nawiązuje każda Eucharystia i każda celebrowana liturgia. Jezus Chrystus przez swoje zmartwychwstanie i wniebowstąpienie wprowadził tę Ofiarę do wnętrza życia Trójcy Świętej. W imieniu całej ludzkości wprowadził tę ofiarę nie „do świątyni, zbudowanej rękami ludzkimi, będącej odbiciem prawdziwej [świątyni], ale do samego nieba” (Hbr 9, 24). Ofiara ta jest odpowiedzią miłości, która w akcie stworzenia wypłynęła ze wzajemnego udzielania się sobie Osób Boskich. W ten sposób otworzył On na nowo strumień miłości, który wypłynął w stworzeniu od Boga, ale zaraz został zamknięty przez nieposłuszeństwo grzechu pierworodnego pierwszych rodziców⁹.

Dlatego misterium Chrystusa jest wyzwaniem i paradygmatem dla życia chrześcijańskiego, które ma polegać na posłuszeństwie woli Ojca. Dla ogarnięcia życia chrześcijańskiego misterium Chrystusa przechodzi jednak przez celebrację liturgiczną, w której aktualizuje się na sposób sakramentalny. To dzięki celebracji *semel*, czyli jednorazowość, a tu też wyjątkowość wydarzenia

⁹ Por. D.W. Fagerberg. *On liturgical asceticism*. Washington, D.C.: Catholic University of America Press 2013 s. 130-131.

otrzymuje wymiar *per semper*, czyli na zawsze. Oczywiście gwarantem tego *semel per semper* jest bosko-ludzka natura Jezusa Chrystusa i wyjątkowość Jego ofiary życia oraz uświęcające i uobecniające działanie Ducha Świętego.

Teologia liturgiczna czyni z homilii istotny element celebracji liturgicznej. W niej nakłada się sakramentalność celebrowanego słowa Bożego z sakramentalnością pozostałej części sprawowanej liturgii. Choć katecheza i inne formy przepowiadania pozaliturgicznego, podobnie zresztą jak liturgia i homilia, stawiają sobie za cel dokonywanie przekazu zawartości słowa Bożego, to jednak homilia, jako integralna część celebracji liturgicznej, ma takie mechanizmy i dynamizmy, które sprawiają, że przepowiadanie pozaliturgiczne nie może jej dorównać. Celebracja czyni słowo Boże żywym i dokonuje egzegezy egzystencjalnej, działając między misterium, celebracją a życiem. Skoro sama celebracja nosi miano egzystencjalnej egzegezy Pisma Świętego, to tym bardziej nosi je uprzywilejowane miejsce głoszenia w niej słowa Bożego, jakim jest homilia, pozostająca tu zawsze w relacji do euchologii¹⁰.

W celebracji liturgicznej słowo Boże jest rozumiane i przyjmowane w pełnym wymiarze swej prawdy. Głosi je sakramentalnie obecny i działający Chrystus. Czytanie słowa Bożego staje się jego celebracją, która zawsze połączona jest z aktem i wyznaniem wiary. Wszystko to dzieje się za przyczyną Ducha Świętego, który umożliwia właściwą egzegezę, celebrację słowa oraz ożywienie wiary w sercach ludzkich. Celebracja za sprawą homilii dokonuje egzegezy egzystencjalnej i eklezjalnej, czyli wiernej Chrystusowi i tradycji Kościoła, a jej Autorem jest Duch Święty¹¹.

Szczególne zadanie homilii uwidocznia się w odpowiedzi na pytanie o główną zasadę uczestnictwa wiernych w liturgii, która w Eucharystii wyraża się w pojęciu ofiary duchowej. Homilia jako integralna część celebracji uczestniczy w sakramentalnym uobecnieniu misterium Chrystusa, które – jak wyżej wykazano – jest Jego ofiarą duchową i krwawą. Jest ono misterium posłuszeństwa i miłości. Spośród wszystkich elementów celebracji homilia ma największą rolę w wezwaniu uczestników do uczestnictwa w Ofierze Chrystusa poprzez ich ofiary duchowe, będące podporządkowaniem i oddaniem życia Bogu.

Na tym właśnie polega specyfika odpowiedzi teologii liturgicznej na temat zadania homilii w celebracji liturgicznej, a zwłaszcza we Mszy św.

¹⁰ Por. B. Migut. *Teologia liturgiczna szkoły rzymskiej*. Lublin: RW KUL 2006 s. 326-329.

¹¹ Por. S. Dyk. *Liturgia miejscem interpretacji słowa Bożego*. „Zeszyty Naukowe KUL” 53: 2010 nr 1 s. 33-44.

Każda celebracja Eucharystii rozpoczyna się czytaniem Słowa Bożego: prorok, apostoł, Ewangelia. To wszystko objawia wolę Ojca i stawia uczestnika w konkretnym dniu, w konkretnej sytuacji i w konkretnej celebracji wobec żywego słowa Boga. Stawia uczestnika celebracji z jego smutkiem, radością, chorobą, uniesieniem i tym wszystkim, co aktualnie przeżywa wobec pełnej miłości woli Boga. Bóg przez swoje słowo zaprasza uczestników do wypełnienia Jego woli i stawia uczestników w sytuacji wyboru. Ilekroć człowiek podejmuje słowo Boga i decyduje się w swoim sercu, by wypełnić je w odniesieniu do konkretnej sytuacji swojego życia, składa Bogu ofiarę duchową. I ta ofiara duchowa jest istotna w każdej celebracji Eucharystii. Owa ofiara duchowa jest połączeniem życia człowieka, jego sytuacji egzystencjalnej z wolą Ojca. Jest ona jego „Ogrodem Oliwnym”, jest jego momentem decydującym, w którym staje przed Bogiem twarzą w twarz. To właśnie homilia w szczególny sposób ma stawiać człowieka przed Bogiem, zapraszając człowieka do odpowiedzi miłości.

Ofiara duchowa, podjęta w czasie liturgii słowa, zostaje „zmaterializowana” wtedy, gdy na ołtarz jest przynoszony chleb i wino. One bowiem są znakami duchowych ofiar uczestników. I to właśnie one zostają przemienione przez Chrystusa w Jego Ciało i Krew, a tym samym sakramentalnie włączone w Jego jedyną ofiarę, która ma moc zbawienia świata. Jest to ta jedyna ofiara, która się Ojcu podoba i która jest Mu miła, albowiem została złożona z całego serca i bez reszty. W konfrontacji z tą ofiarą ofiary uczestników są zawsze niedoskonałe. Chrystus jednak włącza je w swoją ofiarę, udoskonala i jako własne składa je Ojcu Niebieskiemu. Tak oto Jego ofiara staje się ofiarą uczestników liturgii. Ofiara Chrystusa staje się ofiarą Kościoła, a jednocześnie jest ona ofiarą, która włącza uczestników celebracji w zbawienie świata, włącza ich w cały proces zbawczy, dokonywany przez Chrystusa¹².

3. TEOLOGIA LITURGICZNA CZYNI HOMILIĘ MIEJSCEM UKAZANIA PARADYGMATU CELEBRACJI LITURGICZNEJ DLA ŻYCIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Ponowne przywrócenie świata i rodzaju ludzkiego Bogu przez Jezusa Chrystusa jest istotą liturgii kosmicznej. Staje się ono udziałem wiernych

¹² Por. S. H a h n. *Uczta Baranka. Eucharystia – niebo na ziemi*. Częstochowa: Edycja Św. Pawła 2013 s. 72-77.

w konkretnej celebracji liturgicznej, zwłaszcza w Eucharystii. Zadanie przemiany świata i przewrócenia go Bogu nie sprowadza się do samego udziału w Eucharystii, ona bowiem jest początkiem i paradygmatem dla życia chrześcijańskiego¹³. „Głoszenie śmierci Pana aż nadejdzie» (1 Kor 11, 26) zakłada, że wszyscy uczestniczący w Eucharystii podejmą zadanie przemiany życia, aby w pewnym sensie stało się ono całe eucharystyczne» (EdE 20).

Chrystus, stając się pokarmem w Eucharystii, umacnia wiernych w czynieniu ich całego życia, osobistego i społecznego, liturgią, czyli miejscem uwielbienia Boga. Komunia z Chrystusem, zapoczątkowana w liturgii słowa osiąga swą kulminację w Komunii eucharystycznej i ma być przedłużona na czas po celebracji. Prawda ta winna stać się kolejną ważną treścią homilii, jasno wpływającą z wezwania do ofiary duchowej. Homilia winna ciągle na nowo interpretować zachętę św. Piotra: „wy również, niby żywe kamienie, jesteście budowani jako duchowa świątynia, by stanowić święte kapłaństwo, dla składania duchowych ofiar, przyjemnych Bogu przez Jezusa Chrystusa» (1 P 2, 5).

Uczta ofiarna stała się w pełni udziałem uczestników, jeśli wcześniej dokonało się ich zjednoczenie z Jezusem Chrystusem poprzez ofiarę duchową. Można tu mówić o komunii w ofierze. Dopiero wtedy ma pełny sens sakramentalna komunika z Jezusem Chrystusem, Jedynym i Wiecznym Kapłanem, składającym Jego ofiarę i ofiary duchowe uczestników Ojcu. Tylko wtedy Komunia św. jest najważniejszym momentem, ukoronowaniem i kulminacją całego uczestnictwa w Eucharystii. Komunia św. umacnia żywą więź z Chrystusem, daje łaskę trwania w Nim, a tym samym łaskę zerwania z grzechem, która wyrasta z pragnienia podjętego podczas słuchania Słowa Bożego.

Homilia, zwracając uwagę na potrzebę tej więzi, winna też ukazywać sposoby jej przedłużania i podtrzymywania w codziennym życiu uczestników. Głównymi sposobami są czytanie i rozważanie słowa Bożego oraz modlitwa osobista. Miejszem odbudowania tej komunii jest sakrament pokuty i pojednania. Posłuszeństwo woli Ojca, wypełnianie Jego woli łączy się jak najściślej z tym sakramentem oraz z kierownictwem duchowym. Sakrament pokuty jest tym miejscem, gdzie człowiek nawraca się ku wypełnianiu woli Ojca, gdzie człowiek ukierunkowuje swoje życie na pełnieniu Jego świętej woli. Tym samym sakrament ten jest nieustannym przypominaniem o potrzebie ofiary duchowej w codziennym życiu, a zarazem przypomnieniem podstawowego warunku dobrego uczestnictwa w Ofierze eucharystycznej.

¹³ Por. B. Migut. *Liturgia między teologią a polityką*. „Roczniki Liturgiczno-Homiletyczne” 4 (60):2013 s. 136

PODSUMOWANIE

Odpowiadając na problem zawarty tytule artykułu, czyli na pytanie o najważniejsze zadania homilii w ujęciu teologii liturgicznej, należy najpierw zwrócić uwagę, że teologia liturgiczna odwołuje się najpierw do liturgii kosmicznej, przyjmując jednak za punkt wyjścia konkretną celebrację liturgiczną. W tym przypadku jest to celebracja Eucharystii. Bardzo ważnym zadaniem teologii liturgicznej jest jej funkcja ewangelizacyjna. Teologia liturgiczna postrzega ewangelizację jako objawianie Chrystusa-Liturga kosmosu, wzywającego ludzi do życia z Bogiem i dla Boga oraz zapraszającego ponownie ludzi do bycia liturgami kosmosu z Nim i w Nim. W takim ujęciu zadaniem homilii, jako integralnej części celebracji, jest sakramentalne uobecnianie Misterium Chrystusa, które zostało spełnione jako duchowa ofiara posłuszeństwa Bogu Ojcu i miłości do rodzaju ludzkiego. Ofiara ta znalazła swą kulminację w krwawej ofierze na krzyżu, dokonanej raz na zawsze. Pierwszym szczególnym zadaniem homilii we Mszy św. jest wezwanie do posłuszeństwa Bogu na wzór Chrystusa i złożenia tym samym ofiary duchowej, czyniąc w ten sposób uczestników współofiarnikami wraz z Chrystusem. Jest to podstawowy warunek *participatio actiosa* w Eucharystii. Drugim specyficznym zadaniem jest wskazanie na potrzebę osobistej komunii z Chrystusem, która swą kulminację osiąga w Komunii św., a przedłuża się na czas po celebracji. Trzecim najważniejszym zadaniem homilii jest ukazanie celebracji – kultu Boga jako paradygmatu całego życia chrześcijańskiego, aby stawało się życiem dla Boga.

BIBLIOGRAFIA

- Bartnik Cz.S.: Teologia społeczno-polityczna. Lublin: Agencja Wschodnia 1998.
- Migut B.: Ofiara Chrystusa w ujęciu teologii liturgicznej. „Liturgia Sacra” 10:2004 z. 2 s. 227-249.
- Dyk S.: Homilia jako integralna część liturgii eucharystycznej. „Zeszyty Naukowe KUL” 48:2005 nr 3 s. 59-69.
- Dyk S.: Homilia w niedzielnej Eucharystii. „Roczniki Teologiczne” 53:2006 z. 8 s. 241-251.
- Fagerberg D.W.: On liturgical asceticism. Washington, D.C.: Catholic University of America Press 2013.
- Porośło K.: Trynitarna koncepcja liturgii Jeana Corbon w świetle współczesnej teologii liturgii i jej wpływ na *Katechizm Kościoła Katolickiego* z 1992 roku. Kraków: Mps w Bibliotece Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II 2013.

GŁÓWNE ZADANIA HOMILII
W UJĘCIU TEOLOGII LITURGICZNEJ

Streszczenie

Teologia liturgiczna odwołuje się najpierw do liturgii kosmicznej, przyjmując jednak za punkt wyjścia konkretną celebrację liturgiczną. W tym przypadku jest to celebracja Eucharystii. Bardzo ważnym zadaniem teologii liturgicznej jest jej funkcja ewangelizacyjna. Teologia liturgiczna postrzega ewangelizację jako objawianie Chrystusa-Liturga kosmosu, wzywającego ludzi do życia z Bogiem i dla Boga oraz zapraszającego ponownie ludzi do bycia liturgami kosmosu z Nim i w Nim. W takim ujęciu zadaniem homilii, jako integralnej części celebracji, jest sakramentalne uobecnianie Misterium Chrystusa, które zostało spełnione jako duchowa ofiara posłuszeństwa Bogu Ojcu i miłości do rodzaju ludzkiego. Ofiara ta znalazła swą kulminację w krwawej ofierze na krzyżu, dokonanej raz na zawsze. Pierwszym szczególnym zadaniem homilii we Mszy św. jest wezwanie do posłuszeństwa Bogu na wzór Chrystusa i złożenia tym samym ofiary duchowej, czyniąc w ten sposób uczestników współofiarnikami wraz z Chrystusem. Jest to podstawowy warunek *participatio actuosa* w Eucharystii. Drugim specyficznym zadaniem jest wskazanie na potrzebę osobistej komunii z Chrystusem, która swą kulminację osiąga w Komunii św., a przedłuża się na czas po celebracji. Trzecim najważniejszym zadaniem homilii jest ukazanie celebracji – kultu Boga jako paradygmatu całego życia chrześcijańskiego, aby stawało się życiem dla Boga.

Słowa kluczowe: homilia, Msza św., Eucharystia, teologia liturgiczna, misterium Chrystusa, ofiara duchowa, celebracja liturgiczna, paradygmat życia chrześcijańskiego.